

המיילדות העבריות

The Midwives of the Hebrews (or "the Hebrew Midwives"?)

(1) שמות א

(טו) ויאמר מלך מצרים למיילדות העבריות אשר שם האחת שפֶּרָה ושם השנית פועה: (טז) ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אסֶּבֶן הוא והמתן אתו ואסֶּבֶת הוא וחיה: (יז) ותיראן המיילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיו את הילדים: (יח) ויקרא מלך מצרים למיילדות ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיו את הילדים: (יט) ותאמרן המיילדות אל פרעה כי לא כנשים המצרות העבריות כי יחיות הנה בטרם תבוא אלתן המיילדות וילדו:

(כ) וייטב אלהים למילדת וירב העם ויעצמו מאד:

(כא) ויהי כִּי־בָרְאוּ הַמִּיִּלְדוֹת אֶת־הָאֱלֹהִים ויעש להם בתים:

(who built/made what for whom? And why?)

(כב) ויצו פרעה לְכַל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־הֶבֶן הַיָּלֹד הַזֶּה תִּשְׁלִיכוּהוּ וְכָל־הַבֶּת תִּחְיוּ:

(2) שמות ב ז, יא

וּלְמֶן־הֵיִם אֲשֶׁר צִוִּיתִי שְׁפָטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהַנִּיחֹתִי לָךְ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ וְהַגִּיד לָךְ ה' כִּי־בֵית יַעֲשֶׂה לָךְ ה':

(3) דה"א יז, י

וּלְמִנְיָמִים אֲשֶׁר צִוִּיתִי שְׁפָטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהַנִּנְעָתִי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ וְאָגֵד לָךְ וּבֵית יִבְנֶה לָךְ ה':

(4) דה"א טו, א

וַיַּעֲשֶׂה־לָּו בָּתִּים בְּעִיר דֹּדַי וַיְבֶן מְקוֹם לְאַרְזֹן הָאֱלֹהִים וַיִּטֹּל אֹהֶל:

5) LXX

ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο αἱ μαῖαι τὸν θεόν ἐποίησαν ἑαυταῖς οἰκίας

(6) תרגום אונקלוס שמות א:כא

והוה כד דחילא חיתא מן קדם יי ועבד להון בתין:

(7) שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א סימן יז

ויהי כי ידאו המילדות וגו', רב ולוי, חד אמר בתי כהונה ובתי לוי, וחד אמר בתי מלכות

(8) רש"י שמות א:כ

וויטב אלהים למילדת - מהו הטובה ויעש להם בתים - בתי כהונה ולויה ומלכות שקרוין בתים. ויבן את בית ה' ואת בית המלך. כהונה ולויה מיוכבד, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה:

(9) אבן עזרא הפירוש הקצר שמות א:כא

ויעש להם בתים - כטעם כי בית יעשה לך יי. והטעם שהרבה זרעם, תגמול שכר שהחיו הן זרע ישראל. ויאמר הגאון כי עשה להם בתים שהסתיים שם ולא נמצאו:

(10) חזקוני שמות א:כא

ויעש להם - בהרבה מקומות מצינו לשון זכר גבי נקבה: ויצל אלהים את מקנה אביכם ויתן לי, ויבואו הדועים ויגרשו, ועוד הרבה. בתים אלו בנין, שבניו של אדם נקראו בית. מישנא ד"א בלע"ז. כמו שמצינו בדוד, והגיד לך כי בית יעשה לך וגו' והקימותי את בניך אחריו וגו' והכניתי את ממלכתו. אף כאן נתן להם בנים והולך ומפרש כיצד. ד"א ויעש להם פרעה בתים לעמוד בם ולא יהיו זזות מהם וצוה להוליך שם העבריות בשעת לידתם להשליך היאורה הזכרים

(11) הכתב והקבלה שמות א:כא

ויעש להם בתים. עשיית בית נופל על גדולה וכבוד, וכ"ה בשאר לשונות, וכ"כ אצל דוד, כי בית יעש לך ה', והיה מחסד אלהי שכאשר יראו אלהים ומרו בדבר המלך, מלבד כי לא עשה בהם נקמות, אלא ויעש להם בתים, שעשה משפחותיהם חפשי מעול המסים ומעבודת עבד, שלום צוה עליהם לכבד את בתם, ויפה תרגמו רבותינו המליצה באמרם בתי כהונה ולוי; לכן מלת ויעש סתומה, לא פ' מי העושה אם האלהים הנזכר לפניו או מלך מצרים, שבאמת שב על שתיים, פרעה עשה אותם חפשים, והעושה באמת הוא הש"י, ונאמר להם בסימן הזכר, כי שב על בעלי המילדות והמשפחה (רנ"ו).

12 פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרשת שמות פרק א סימן כא

ויעש להם בתים, כיון שראה פרעה שהיו המילדות חומלות את בני ישראל, עמד ותיקן בתים למצריים להיות שכנים לישראל, כיון שנולד בן לישראל הן מרגישים בהם, שהרי התינוק בוכה, וכיון שהתינוק בוכה תינוק של מצרי שכינו בוכה, והן מרגישים ונוטלין אותו וזורקין אותו ליאור

13 שכל טוב (בובר) שמות פרשת שמות פרק א סימן כא

ויהי כי יראו המילדת את האלהים. כלומר כיון שראה פרעה שהן יראות מלפני הקדוש ברוך הוא, והיו מחיות את הילדים, מיד ויעש להם למצריים בתים, שהרי לא כתב להן לשון נקבה, אלא להם לשון זכר, מלמד שעמד ותיקן בתים למצריים סמוך לבתי ישראל להיותם שכנים להם, שכיון שנולד בן לישראל יהיו הם מרגישים שהתינוק בוכה, ויהיו נוטלין את התינוק משליכין אותו ליאור...

14 רשב"ם שמות א:כא

ויעש להם בתים - לשמרם פן ילכו לעבריות היולדות. וגם ויצו פרעה לכל עמו:

15 ר' יוסף בכור שור שמות א:כ"א

ויעש להם בתים - עושר, וכבוד, ופריה ורביה, כמו כי עשה ה' לאדני בית נאמן וכיון שראה שאינו יכול בצינעה, ופירסם הכל, וצוה לכל עמו, ועשאו כולם ממונים על כן שלא יוכלו ישראל להשתמר מהם.

16 רבינו בחיי שמות א:כא

ובאור הכתוב על דרך הפשט, ויהי כאשר יראו המילדות את האלהים, יותר מיראת המלך והיו מחיות את הזכרים, ויעש להם בתים, לישראל, כלומר שהושיב להם שומרים והעמיד בית מצרי אחד בין שני בתים של ישראל כדי שלא יוכלו להסתיר הילדים מהם. וכן ותען להם מרים, חוזר לישראל ולא לנשים היוצאות אחריה. ויש שפירשו בתים בתי כלאים, שיהיו סגורות שם לעולם.

17 מלב"ם שמות א:כא

ויהי. ובאשר ידע פרעה האמת כי יראו המילדות את האלהים, שמה שנמנעו מהמית את הילדים היה מיראת אלהים ולכן התיאש מהפיק זממו עוד ע"י המילדות שידע שלא ימלאו פקודתו, ולכן היה מוכרח לגזור גזרת רצח הזה בפרהסיא בפקודת מלך, הגם שהוא לבושת ולכלמה, והיה עצתו כי עשה להם בתים ופירושו כמ"ש הרי"א שעשה בתים מיוחדים ששם ישבו המילדות בקביעות, כדי שבכל עת שיצטרך איש להמילדת יוכרח לקראם מן הבתים, ששם ישבו גם ממוני המלך וידעו מי היולדת היושבת על המשבר, ולא יכלו המילדות להעלים דבר כי לא יכלו ללכת מן הבתים בלא רשות ובלא הודעה לאיזה מקום הן הולכות:

18 ר' חיים פלטיאל שמות א:כא

ויעש להם בתים. י"ל שפרעה עשה בתים למילדות כדי לסגורם שלא היו יוצאות, א"נ ויעש בתים למצרים אצל ישראלים כדי שישמעו אם יולידו והיינו דכתיב ויצו פרעה לכל עמו לאמר, לאותם הדרים בין הישראלים כל הבן וגו'.

19 אברבנאל שמות א

ואמנם אמרו עוד ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם בתים אפשר לפרשו מלשון כי יעשה להן אלהים שהוא רמז לעושר ולכבוד יאמר שנתן למילדות ולכל אחת מהן בית והון ובנים ובנות והם בתים מלאים כל טוב. ומאשר אמר הכתוב ויעש להם בתים מלשון זכר ולא אמר ויעש להן בלשון נקבה יש לפרש ויעש להם בתים על ישראל שבסבת יראת המילדות את האלהים ולא המיתו הילדים נתרבו העם והוא אמרו ויעש להם בתים שירבו הבנים והבנות הוא באמת עצם הבתים. ואפשר לפרש שאין ויעש להם בתים חוזר להב"ה ואינו מכלל ההטבה שנזכר למעלה אבל שהוא סמוך וקשור עם מה שכתוב אחריו ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד וגו' ויהיה ענין הכתוב כן שכאשר התנצלו המילדות שלא היו נקראות להוליד את העבריו במהירות וריהטא אלא באיחור גדול עד שמפני זה בטרם תבא אליהן המילדת ילדו הנה המלך לתקן זה עשה להן בתים רשומות ומצוינות שכל אדם ידע ויכיר זה בית המילדת כדי שכל אשה בטרם תבא חבל לה תקרא את המילדת ועם זה בסמוך צוה לכל עמו לאמר שבשמעם קול דופק בבתי המילדות ילכו אחריהן וכל הבן הילוד ישליכו היאורה וכל הבת יחיון לעבוד ולמשא כאח' מהשפחות ותהיה לפי זה מלת להם כמו להן ורבים בכתוב ככה. כמו ויצל אלהים את מקנה אביכם ויתן לך. ובעבור שנסמך ויצו פרעה לכל עמו לענין המילדות לכן אמר בסתם כל הבן הילוד ולא פי' מן העבריות כי בידוע שעליהם היתה הגזרה.

20 שמות א

(טו) ויאמר מלך מצרים למילדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה: (טז) ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אס-בן הוא והמתן אתו ואס-בת הוא וחייה:

[יז] ויתראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיון את הילדים:

(יח) ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיון את הילדים: (יט) ותאמר הן המילדות אל פרעה:

כי לא בגשים המצרים העברית כי יחיות הנה בטרם תבוא אליהן המילדת וגלה:

(כ) וייטב אלהים למילדת וירב העם ויעצמו מאד: (כא) ויהי כי יראו המילדות את האלהים:

ויעש להם בתים: (כב) ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד תשליכוהו וכל הבת תחיון: